

Õiguskantsler

Teie 21.04.2016 nr

Meie 03.05.2016 nr 7-4/160523/1601935

Kultuuriväärtusega leiu tuvastamine ja leiuautasu

Lugupeetud []

Teie avaldusest ilmneb, et tekkinud on arusaamatus küsimuses, kellele kuulub Teie maalt leitud muistis. Avalduse andmetel avastati maapõuest hulk sajanditevanuseid hõberahasid ja muid asju, mille omanik ei ole teada. Seetõttu on eeldatavalt tegemist kultuuriväärtusega leiuga¹, mis ei kuulu leidjale ega maaomanikule. [Muinsuskaitseaduse](#) (MuKS) § 30 lg 2 järgi kuulub kultuuriväärtusega leid riigile. Sama paragrahvi kolmas lõige sätestab maaomaniku kohustuse lubada asja väljakaevamist, kui talle hüvitatakse sellega tekitatav kahju. Niisugune regulatsioon ei ole vastuolus Teie avalduses mainitud asjaõigusseaduse peitvara sätetega, vaid kujutab endast erisätteid, millest kultuuriväärtusega leiu puhul tuleb lähtuda.²

Maaomanikul ei ole õigus tema maalt avastatud kultuuriväärtusega leidu kinni pidada või selle kasutamisele muid piiranguid seada, isegi kui ta leiust majanduslikku kasu ei saa. Muinsuskaitseamet on Teile selgitanud, kellele, milleks ja mis tingimustel leiuautasu makstakse. Õigus leiuautasule ei ole põhiseadusest tulenev õigus. Tegemist on seaduses sätestatud meetmega, mis peaks tagama leidudest teadaandmise ning motiveerima leidjaid järgima teadusmaterjali säilitamise nõudeid. Leiuautasu makstakse MuKS § 33 lg 1 järgi leidjale, kelleks võib olla maaomanik või muu isik. Leidja ja maaomanik võivad leiuautasu kokkuleppel jagada. Teie avaldusest nähtuvalt tegutseski detektorist käesoleval juhul vastavalt Teiega sõlmitud kokkuleppele, mis nägi ette leiust tõusva tulu jagamist.

Juhul kui väljakaevamisega on maaomanikule tekitatud kahju, siis see kuulub MuKS § 30 lg 3 järgi hüvitamisele. Selleks peaksite esmalt pöörduma Muinsuskaitseameti poole ning tõendama, et Teile on väljakaevamise tõttu kahju tekkinud. Lisaks kui keegi on tekitanud Teile õigusvastaselt³ kahju, siis saate nõuda kahju hüvitamist kahju tekitajalt.

¹ Kultuuriväärtusega leid on maa seest või maa pinnalt, rajatisest, ehitisest, veest või veekogu põhjaladestustest leitud looduslik või ajaloolise, arheoloogilise, teadusliku, kunstilise või muu kultuuriväärtusega vallasasi, millel ei ole omanikku või mille omanikku ei ole võimalik kindlaks teha (MuKS § 30 lg 1).

² Asjaõigusseaduse §-d 103 ja 104 on rakendatavad juhul, kui Muinsuskaitseamet leitud esemel kultuuriväärtust ei tuvasta. Vt Kullerkupp, K.. Kommentaarid asjaõigusseaduse 3. osa 2 pt-le. Asjaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura 2014, lk 465.

³ Kahju tekitamine ei ole õigusvastane mh juhul, kui kahju tekitamise õigus tuleneb seadusest või kui kannatanu oli kahju tekitamisega nõus (vt täpsemalt [väljaõigusseaduse § 1045 lg 2](#)).

Eraldi vajab selgitamist küsimus ametiisikute tegevuse õiguspärasusest. Juhul kui ametiisikud sisenevad eravaldustesse, siis üldjuhul ei saa eeldada, et see toimub valdaja/omaniku vaikival nõusolekul. Nõusolek peab olema teadlik ja seda ei saa järeltada pelgalt asjaolust, et isik tema valdusse sisenemist sõnaselgelt ei keela. Antud juhul saabus Muinsuskaitseameti Jõgevamaa vaneminspektor kinnistule Teie loal tegutsenud detektoristi kutsel. Seetõttu oli ilmselt selge, mis eesmärgil Teie kinnistule tuldi. Avaldusest võib aru saada, et olite ise juures, kui inspektor (ja hiljem Tartu Ülikooli teadustöötajad) leiu kultuuriväärtust tuvastasid. Neid asjaolusid arvestades pole põhjust arvata, et kinnistul viibiti Teie loata või et Teie suhtes kohaldati korrakaitse meetet. Sellisel juhul ei sätesta seadus formaalseid reegleid, kuidas ametnik peaks end esitlema. Teie avalduse asjaoludel ei olenenud Teie võime kultuuriväärtusega leiu tuvastamise menetluses osaleda mingitest sellistest asjaoludest, mida ametiisikul oleks tulnud Teile omaalgatuslikult selgitada.⁴ Seetõttu pole põhjust arvata, et Muinsuskaitseamet oleks käesoleval juhul õigusnormide või hea halduse tava vastu eksinud. Hinnang olukorrale oleks tõenäoliselt teistsugune, kui ametiisik sisenenuks Teie valdusse loata või eiranud Teie palvet ennast tutvustada, töötõendit näidata või oleks keeldunud asjaomaseid selgitusi andmast.

Teie ettepanekut, et hõlbustada otsinguvahendite kasutamist maaomanikele, võiks Muinsuskaitseamet kaaluda. Ka võib olla tarvilik teha rohkem teavitustööd, et tutvustada maaomanikele nende õigusi ja kohustusi seoses kultuuriväärtusega leidudega.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Muinsuskaitseamet

Kristjan Ots 6938441
Kristjan.Ots@oiguskantsler.ee

⁴ Nõustamine ja selgitamine võib toimuda nii taotleja palvel kui ka haldusorgani algatusel, iseäranis juhtudel, kui isiku õiguste kahjustamise oht on piisavalt suur ja tõenäoline. RKHK 15.02.2005 otsus asjas [3-3-1-90-04](#), p 16.